

zük, és a kaucsuklabdákból szerkesztett alakzatot szembesíti egy hengeres műszaki tárggyal.

Néhány fiatalról azt mondhatjuk, hogy a teljesség és a teljes kép visszaállítása felé haladnak, a részekre esett, a modern művészetben analitikusan felbontott képet igyekeznek integrálni. Törekvésük gyakran a megismételhetetlen múltra emlékeztet, előnyük és lehetőségük azonban, hogy a technika eszközeivel új helyzetből törekszenek az egység visszahódítására. Végül, persze, az élmény erősségétől, a vállalt feladatoktól függ, hogy mivé válnak. Ezek közé sorolhatjuk ifj. *Novák Mihály* régi lakásrészét, a kredencen különböző tárgyakat megjelenítő *Ablak* című festményét és *Györe Géza* a paraszti életet, a természetes erőt, a borongó szenvedélyt bemutató fototájképeit.

A vonal, a forma, a tér, az elhatárolások és áttörések egyéni módszereivel rajzolnak; *Péter László*, a lovas mozgását a négyzetes zárt térrel korlátozza, *Sóti György*, akinek száguldó vonalaiban feloldódnak a formák, a determináltságtól és kényszertől való megszabadulás vágyát hirdeti, *Bada Tibor*, aki a látszat és a lényeg ellentmondásainak területén valami ösztöni értelmű elvet ismer fel és alakít ki, *Kalapáti Ferenc* és *Nagy Gábor*, aki szivacsengerrel a struktúra határait éri el.

A kiállításnak egyelőre a szándéka jelentős. Hasznos és örvendetes, hogy ily módon is szóhoz juthattak a fiatal és legfiatalabb művészek.

ACS József

KÉT ÚJVIDÉKI TÁRLAT

1. A SEMMI BALLISZTÁJA

A 70-es évek elején egy új motívum jelentkezik, állandósul felénk, vagy úgy is mondhatnám, az újvidéki kiállítási termekben teniszlabdák kezdenek röpködni. És én az első pillanattól, az első „szervától” kezdve elkötelezettje lettem e motívumnak.

Az újfiguráció általam tisztának, ártatlannak, pozitívnak nevezett része egyik központi motívuma a tenisz. Röviden: a poklot, a negatív metafizikát (mert Chirico világa is pokol még) a teniszpálya paradicsoma, pozitív metafizikája váltja fel, ellenpontozza. Nálunk, a *Mediale* kénes tüzei, sötétségei, rútja után, Bojan Bem klorofill- és krétalényei,

(Dušan Todorović, Radivoj Ćirpanov Munkásegyletem, március 15—27.)

szépje. (Igen, a szép — miután Popa *Szép semmi* című alapvető versében semmissé tétetett — ismét inauguráltatott is.)

Egy teljesen új anyagról, dimenzióról, a sztírip cézanne-i leképzéséről van szó, melyhez Godard, Antonioni és Pasolini filmjei is sokban hozzájárultak.

Jean Paul Sartre Giraudoux-val foglalkozó értekezésében már szépen megérezte, megérintette ezt a másikat, ezt az új anyagot, dimenziót. Giraudoux világát az újra megszerzett ártatlanság világának nevezi. Valami metafizikai ártatlanság a közös tulajdonsága teremtményeinek, írja.

Persze, akkor sem tévednénk, ha — megszakítva elmefuttatásunkat — a teniszről, mint mondén motívumról beszélünk; a *Mediale* megszenvedett plebejusi-lumpenproletári világgal szemben arisztokratizmusról...

Különben, nekem is van itthon egy szűzi teniszlabdám; olykor szükségem érzem, hogy megszorítsam, megmarkoljam, hogy meggyőződjem róla: a tisztaság, az ártatlanság is objektíválódhat; akár e kagylók gyöngye, kihordható. Nem akarok semmit e labdával, még csak játszani, rekreálni sem, csupán, hamvas keménységét, tiszta minőségét kívánom. Viszont van, amikor egyetlen fogódzómnak nevezem...

Az ember keze — melyben Krleža még mindig a majom szőrös mancsát látja! — állandóan valamiért, valami céllal nyúl, mindig el akar érni, meg akar szerezni valamit. Az emberi gesztus — még a ceruzán és a hangszeren is — alapjában véve: ragadozó.

Dušan Todorović 1945-ben született; a belgrádi akadémián Bosán György diákja; most az újvidéki akadémia asszisztense.

Todorović valójában nem is a teniszlabdát festi, hanem a mozgása, a hangja érdekli. Azt tanulmányozza. Képein a röplő vagy sokszorozódva pattogó teniszlabda feldobott kamerával, feldobott magnetofonnal rögzített jeleit, hangjait látjuk/halljuk: ha zöldék e jelek, főre, ha vörösek e nyomok, akkor salakra is asszociálhatunk. De ez csak a kezdet, a kiindulópont, mert a későbbi, az újabb képekről eltűnik a motívum, eltűnik a labda és e nagy tárlat Antonioni Nagyításának teniszmeccsév lesz — játszunk, mindannyian ide-oda követjük a nemlétező labda útját, olvassuk színes vagy fémes ceruzával írt partitúráját.

Van a modern művészeteknek egy fontos pillanata, amikor a zeneszerző partitúrája és a festő vászna megegyezik, azonos, felcserélhető — Todorović e pillanat művésze, de nevezhetnénk: a semmi ballisztájának is.

Totális analízisében a vászonig, a festékig, a festői gesztusig, alapmodulátig, a festékpetty felrakásáig jut. Nagy viasztáblák, melyek sejtjeibe

ő fekete festéket hord. A fekete festék kiegyenlítődik a vászon és a képkeret anyagával. Tehát, a képkeretről is meg tudom állapítani művészetének minőségét — én mindig is a bibliai és a hőlderlini asztalosműhelyben kerestem a művészt, minden korok művészt.

Todorović levezetése hibátlan, tökéletes. Tehát e pöttyek, vonalkák, ha megmozgatja őket, ismét teniszlabdává vagy fává sűrűsödnek.

Partitúrái kitűnő tankönyvként szolgálhatnak diákjai számára.

Befejezésül: hisszük, perfekciója nem a mondáségből következik; hisszük, keresni fogja és nem kerülni a *finom* anyag ellenállását.

2. AZ INDIGÓ-TOMB JEGYÉBEN

Valamivel 8 után indultam buszon a központba. Hosszú évek óta naponta többször buszozok ezen a vonalon, de minden egyes alkalommal úgy nézek, bámulok ki a nagy formátumú ablakokon (melyek mellett ott a kis kalapács — ha nem tetszik, betörhető a „képet”), mint az először utazó kisgyerek: sok az órás, a festéküzlet, hosszú sorok a fűmagért.

Meštrović rossz szobra (melyet azért nem cserélnék már el egy jobbré) és a katedrális között lépkedve, azon tanakodtam, beforduljak-e a Katolikus porta fehér műmárványára, mivel Rašo csak 9-kor nyitja szalonját — jóval később a kalapszalonnál, meg hát más tárlatok is vannak, számításba jönnek.

Végül is úgy határoztam, szerencsét próbálok. Valahogy fizikailag dőltem e tárlat felé, szokatlan nyitottsággal. Rašo tényleg még nem volt ott, de a takarítónő nyitva hagyta az ajtót — sokáig dolgoztam ebben az épületben, s még érzem a ritmusát.

Akár egy álomban, benyitottam, és a kapcsolót kerestem. Négy-öt konnektort is találtam, de egyetlen kapcsolót sem. Tán valamelyik kép alatt lehet? Az ablakhoz léptem, és a csörgő, zsillettszerű lemezekből készült redőnyön próbáltam igazítani...

Közben már valami történt, megtörtént. Padlásra lép így az ember, és éppen akkor, addig érinti a padlás lényegét — szürke puhaságát —, amíg szemét a sötétbe, a homályhoz szoktatja.

4 nagy kép.

Murtić — próbálok azonnal nevekkal fixálni, nevekhez kötni az első benyomásokat — és Bernik. Ha Murtićot, akkor amerikai akciófestészetet mondok, Berniket említve viszont a 60-as években készült, középkort idéző enformeljeire gondolok, melyeket 65-ben láttam a belgrádi Modern Múzeum Szalonjában, és igen nagy hatással voltak rám...

(Tomo Podgornik, Ifjúsági Tribün, április 3—17.)

Áltam a terem közepén, és hirtelen kivilágosodott! Pontosan úgy érzem, mintha az én képeim lennének, illetve mintha éppen abban a pillanatban fejeztem volna be őket műtermemben, mintha éppen akkor léptem volna ki az intenzív munka szaunájából.

Rašo érkezett meg; tehát kívülről kell bekapcsolni a neont.

Már csak a két nagyobb kép foglalkoztatott.

Mind a kettőn, majdnem az egész képfelületet eltakaró, vékony, neutrális festék-függöny. Az egyikén sárgás, a másikon fehéres, akárha csak „homokossal” ment volna át rajtuk. A sárgás juttatta eszembe Bernik alkémikusi aranyát. Pedig itt nincs arany, nincs alkémia, még csak az enformel durva alkémiája se. Tulajdonképpen aláfestés sincs. Vagy ha mégis, akkor azt a modern expresszionista festők végezték el, akkor az ő mind lényegesebbnek tűnő tapasztalatuk képezi az alsó, színes réteget.

Áthúzott festészet, amely mégsem anti-festészet, hanem éppen a fauvisták boldog rikoltását idéző. Tehát: egy boldog akciófestészet. Az arany-függöny alsó szélénél 3—4 nagy sáv. Az egyiket: indigó-tömbnek neveztem el azon nyomban.

Emlékszem, amikor. 3—4 éve immár, írni kezdtem rendszeresen képzőművészeti publicisztikámat, állandóan a mediterránról értekeztem, és sokszor emlegettem e szót is:

INDIGÓ

Most mint ismét felmerülő szubsztancia mutatkozik nekem — akárha hajnal kelne egy lebbenő függöny mögött a tengeren, az új festészet hajnala.

Égészséges, boldog, széles gesztusok. A festészet él, kiáltanék, ha e felismeréssel nem szándékoznák mélyen magamba szállni. Šalamun és Svetina versei hoznak ilyen friss, kolorisztikus, új, érzéki világot, messze kikerülve, maguk mögött hagyva a modern művészetek sterilításvészélyét.

Leültem beszélgetni Rašóval. Majd elindultam munkahelyem felé. Egy hosszú gyűlésen vettem részt, utána buszon haza, hogy végre feljegyezzek valamit a tárlatról, erről az indigó-tömb jegyében álló napról.

Podgornik 1949-ben született Ljubljánában. Az akadémiaát Jemec osztályában végezte. 73-ban rendez önálló tárlatot; 74-ben Prešern-díjat kap.

TOLNAI Ottó